

Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri ve İşçilik Deneyimleri: Uşak İli Örneği

Hasan GÜLER¹

ORCID: 0000-0002 -5452-071X

Öz: Bu makale orta büyüklükte bir Anadolu kenti olan Uşak'taki Afganlı göçmenlerin ekonomik hayata katılma biçimleri hakkındadır. Özellikle son dönemde Türkiye'de, Suriyeli göçmenlerin popüler ve akademik ilginin konusu olmasıyla diğer göçmen grupları görünmezlik alanına itilmiş gibi durmaktadır. Suriyeli göçmenlerden sonra Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunan ikinci en kalabalık göçmen grubunu oluşturan Afganlıları ilgi alanı içine alarak, Suriyeli paydasında genelde basında ve politik söylemlerde homojenleştirilen Türkiye'deki göçmen nüfusunun çeşitliliğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Makale boyunca Türkiye'nin bir göç ülkesi olduğu ve göçmen emeğinin ücretlerin baskılanmasında kullanışlı bir enstrümana dönüştüğü tartışılacaktır. Alan araştırmasına dayanan bu makalede nitel araştırma yöntemi ve etnografik gözlem tercih edilmiştir. Saha araştırmasının evrenini Uşak il merkezinde yaşayan Afganlılar oluşturmuştur. Bu kapsamda kar topu tekniği kullanılarak 15 Afganlı göçmen ve göçmenlerle ilgilenen resmi kurum ve sivil toplum kuruluşu çalışanlarıyla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Uşak, Afganlı, Türkiye, Göçmen İşçi
The Migration Processes And Labour Experiences Of Afghan Immigrants: The Case Of Uşak Province

Abstract: This article tackles the way the Afghan immigrants participate in the economic life in a medium sized Anatolian city, Uşak. Especially, more recently in Turkey the Syrian immigrants has become focal point within popular and scholarly milieu and it seems that other immigrant groups have been marginalized and pushed to the invisibility. By incorporating the Afghan sphere, who constitute the second most populated immigrant group that apply to asylum in Turkey following the Syrian group, it is aimed at demonstrating the diversity of immigrant population in Turkey which typically are homogenized at Syrian level in the media and political discourses. Throughout the article it will be discussed that Turkey is a

¹ Dr. Öğr. Üyesi Uşak Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Makale Geliş Tarihi: 02.12.2019, Makale Kabul Tarihi: 18.05.2020

country of immigration and the immigrant labour is transformed into a useful instrument for choking wages. In this article based on the field research, qualitative research method and ethnographic observation were preferred. The universe of the field research is constituted by the Afghans living in the Uşak province center. Within this scope, by using snowball technique, in depth interviews with 15 Afghan immigrants and official and NGO employees who deal with immigrants were done.

Key Words: Immigrant, Uşak, Afghan, Turkey, Immigrant worker

Giriş

Uluslararası emek göçü hareketliliğinin öznesi olan göçmenlere bakıldığında ; yerleşikler, sözleşmeli işçiler, düzensiz/kaçak/yasa dışı göçmenler, sığınmacı ve mülteciler gibi kategorilerle karşılaşılmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan Afganlı göçmenler, bu kategoriler içinde en kırılğan yapıyı oluşturan «sığınmacı ve mülteci » kategorisinin üyeleridir. Farklı saikler neticesinde göç yollarına düşülse de bütün göç hareketleri emek göçü kapsamında değerlendirilebilir. Küresel sistemin işleyişinin yarattığı ekonomik eşitsizlikler, sadece ulusal sınırlar içinde değil uluslararası ölçekte işgücü arz ve talebini belirlemektedir. Bu bağlamda uluslararası emek göçünü anlamaya yönelik kuramsal yaklaşımlar, makro, mikro ve mezo analiz düzeyinde hareket etmişlerdir. Mikro yaklaşımlar (neo-klasik iktisadın mikro ve makro kuramları) göçün nedeni olarak gelirlerini arttırmayı hedefleyen rasyonel bireyin kararının etkili olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Makro kuramlar ise (ikili işgücü piyasası, dünya sistemleri) birey dışındaki süreçlere odaklanarak merkez-çevre ülkeleri arasındaki sosyo-ekonomik faktörlere bakarak göç sürecinin anlaşılabileceğini ifade etmişlerdir. Bu ikisi dışında kalan mezo kuramlar (network, göç ekonomisi, kümülatif nedensellik gibi) göçmen sürekliliğini sağlayan ilişkilere ve kurumsal yapıların analizin öncelik vermişlerdir (Massey vd., 2014). Bu kuramsal yaklaşımlar, göç olgusunun tek bir analiz çerçevesinden hareketle anlaşılmasının güç olduğunu hatırlatmaktadır. Özellikle göçmenlerin hedef ülkelerdeki emek süreçlerinin seyrinin anlaşılması, makro bakış açılarını tamamlayabilecek, göçün nasıl deneyimlendiğine vurgu yapan etnografik araştırmalarla mümkün olabilecektir.

ILO'nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) 2017 raporunda dünya genelinde 164 milyon göçmen işçi bulunduğu tahmin edilmektedir.² Bu veri referans alındığında günümüzde küresel kapitalizmin emek çarkının göçmen emeği üzerinden döndüğü iddia edilebilir. Genel bir eğilim olarak, yerli işçilerin boş bıraktığı emek-yoğun işler göçmen işgücününün istihdam alanına dönüşmektedir. Türkiye özelinden bakıldığında, küçük işletmelere dayalı geniş bir enformel ekonominin varlığı ve

²https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/publ/documents/publication/wcms_652001.pdf

ücreti artan yerli işgücü karşısında kaçak göçmen işçiler yedek işgücü olarak devreye sokulmuştur (Toksöz vd., 2012: 22). Türkiye’de göçmenlerin yasal olarak çalışma hayatı içinde yer bulmalarının zorluğu onları kayıt dışı ekonominin “vazgeçilmez” unsurları haline getirmiştir. Görece yerli işgücüne göre korunmasız oluşları, sigortasız olarak mesai ücretleri ödenmeksizin uzun çalışma rejimine tabi olmaları, yıllık ücretli izin ve diğer sosyal haklardan yararlanacak bir yasallıktan yoksun oluşları ve işgücü maliyetlerinin yerli işçilere göre düşük oluşu, göçmenlerin işverenler tarafından tercih edilmelerinin nedenleri arasındadır. Göçmenlerin istihdam edildiği iş kolları genelde emek-yoğun olarak tarif edilebilecek konfeksiyon, inşaat, ev bakım işleri, turizm, lokanta, eğlence sektörü ve tarımdır. Hatta taşeron-fason üretimin yaygın olduğu inşaat ve konfeksiyon gibi işkollarında sermaye hacimleri küçük olan işletmelerin piyasaya tutunmalarını sağlayan ucuz göçmen emeğidir (Toksöz vd., 2012: 23). “Yeni Uluslararası İşbölümü” yaklaşımı, imalatın gelişmiş kapitalist ülkelerden işgücü maliyetlerinin düşük olduğu, vergilerin yatırım yapılan mekânları cazip kılacak şekilde yüksek olmadığı gelişmiş ülkelere doğru kaydığını belirtmektedir. Hazır giyim ve tekstil sektörünün küresel boyutu, bu yaklaşımın iddialarını destekler niteliktedir. İmalatın “çevre” ülkelere kaydığı konfeksiyon sektörü, küçük çaplı atölyeler şeklinde örgütlenen ve enformel çalışmaya imkân veren yapısı, sömürüye açık yerli nüfuslardan ziyade daha savunmasız ve daha ucuz olan göçmenlerin emeğine ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda, İstanbul’daki konfeksiyon atölyeleri, zorlu koşulları nedeniyle yerli nüfusun istihdam kompozisyonu içinde alternatif olma özelliğini kaybederken, göçmenler ve de özellikle Suriyeli göçmenlerin istihdam mekânlarına dönüşmüşlerdir (Danış, 2016; Kara, 2016; Erol vd., 2017). Danış’a göre (2016), konfeksiyon atölyelerinin ağır sömürü şartları içeren yapısına rağmen göçmen işçilerin bu mekânlarda çalışma motivasyonlarının arkasında iki neden bulunmaktadır: Birincisi, başka bir işe girme umudunun yarattığı geçicilik algısı, ikinci ise, Suriyeli mültecilere verilen yardımların düşük ücretleri ve zor çalışma koşullarını katlanır kılan bir mekanizmaya dönüşmüş olması. Benzer bir durumla Uşak’taki Afganlı göçmenlerin işçilik deneyiminde de karşılaşılmıştır. İki göçmen grubun zor koşullarda çalışarak hayata tutunma noktasındaki benzerlik Afganlıların “geçicilik algısı” başka bir ülkeye yerleşme imkânının oluşacağı zamana ertelenme hususunda farklılaşmaktadır.

Göçmen işgücü, geldikleri ülkelerin ekonomilerinde, genelde vasıf gerektirmeyen ve yasal çalışma koşullarının dışında kalan enformel sektörün vazgeçilmez bir işgücü kaynağı olmuştur. Enformel ekonomi, açık bir şekilde tanımlanması güç olan bir kavramdır. Piyasanın kurallarını belirleyen yasal çerçevenin dışındaki faaliyetler enformel ekonominin muhtevasını oluşturmaktadır. Ücretsiz ev işçiliği, gönüllü bir şekilde kaçak çalışma biçimleri ya da meşru olmayan ekonomik faaliyetler gibi bir çeşitlilik enformelin içinde yer almaktadır. Castel ve Portes, enformel ekonominin sınırları net bir şekilde tanımlanamayan bir süreç olduğuna işaret etmişlerdir. Enformel ekonomi, benzer faaliyetlerin yasal ve sosyal

bir çerçeve içinde düzenlendiği kurumsallaşmanın dışını ifade etmektedir. Bu kurumsal düzenleme eksikliği şu noktalarda görünür olmaktadır: İşçinin çalışma statüsünün mevcut standartlara uymayacak bir biçimde, sigortasız, beyan edilmeden ve emeğin karşılığını alamayacak şekilde olması, işçinin tabi olduğu çalışma ortamının özellikle hijyene ve güvenliğe uygun olacak şekilde düzenlenmemesi ve ekonomik faaliyetin yönetim biçiminin sistematik vergi kaçırma ya da kayıt dışı nakit ödemeler şeklinde icra edilmesi (Ambrosini, 1999: 96). İlk başlarda, enformelleşme olgusu, 1970'lerin dünyasında gelişmekte olan ekonomilerin özellikle de kent mekânlarına özgü bir problem olarak ele alınmış ve gelişmeyle ortadan kalkacak bir olumsuzluk olarak düşünülmüştür. Oysa, bağımlılık okulu kuramcıları enformel ekonomiyi, az gelişmişlikten kaynaklanan geçici bir "bozukluk" ya da "sapma" değil küresel kapitalizmin yeniden yapılandırılmasının doğurduğu özgün bir üretim ilişkileri biçimi olarak tanımlamışlardır (Özatalay, 2006: 59). Kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden yapılanma dinamiğiyle enformel ekonominin güçlü bir bağlantısı olduğu ve onun ihtiyaçları doğrultusunda yeniden şekillendiği söylenebilir (Tabak, 1999). Bu bağlamda enformelleşme kapitalizmle yakından ilgilidir. Enformelleşme, birikim süreci içerisinde sermayeye kurumsal düzenlemenin kısıtlarını aşma imkânı vermektedir. Ekonomik aktivitenin ve istihdamın kayıt dışı bir şekilde organize edilmesi, sosyal haklar, vergi, tazminat gibi sorumlulukların rafa kaldırılmasının yanında emeğin toplumsal cinsiyet, yaş, etnik köken, göçmenlik vb. özelliklerinin sermaye çıkarına sömürülmesinin önünü açmıştır (Akpınar, 2009: 25). Kayıt dışı ekonominin zorlu çalışma koşulları karşısında yerli işgücü görece sosyal ağlarını kullanarak "işsizlikte direnebilse" de göçmenlerin insani olmayan bu çalışma ilişkilerinden kaçışları çok zor olmaktadır. Ayrıca göçmen işçi çalıştırmanın sermaye birikim açısından dayandığı "iktisadi rasyonalite", göçmen emeğinin daha da çok sömürülmesine neden olmaktadır. Ulusal ekonomiler ve küresel kapitalizm açısından göçmen işçi istihdamının sosyo-ekonomik ve politik bir dizi sonuçları vardır. Genel ücretlerin baskılanması, yerli işgücünün haklarının aşındırılması, sendikasızlaşma, maliyetleri düşürmek ve emek içi farklılıklar (yerli-yabancı, etnik ve dini köken vb.) temelinde sınıfsal dayanışmanın imkânını ortadan kaldırmak bu sonuçların başta gelenleridir (Akpınar, 2009: 31). Kriz zamanlarında reaksiyoner sağın "nefret nesnesine" dönüşen göçmenler özellikle ev sahibi ülkenin kaynaklarını katkı sunmadan tüketen kişiler olarak suçlanmaktadır. Danimarka ve Norveç'teki yeni sağ partilerin göçmen karşıtı politikalarını nitelendirmek için kullanılan "Refah şovenizmi", yabancıların refah hizmetlerinden yararlanmaması gerektiğini üzerine kurulu bir bakış açıdır (Alkan, 2015: 753). Bu perspektifin, göçmenlerin buldukları ülke ekonomisine katkı yapmadığı varsayımına dayandığı söylenebilir. Günümüz dünyasında formel ya da enformel ekonomik faaliyetlerin birçoğunun, göçmen emeğinin de dahil olduğu bir süreçte gerçekleşiyor olması toplumsal refahın oluşumundaki göçmenlerin payının olduğu gerçeğinin göz ardı edilmesini güçleştirmektedir.

Yukarıda kısaca değinilmeye çalışan göçmen emeğinin durumuna ilişkin kavramsal hatırlatmalar bağlamında, bu makalenin sınırları içinde Afganlı mültecilerin³ Uşak ili örneği üzerinden emek piyasasına katılma biçimleri ve ev sahibi toplumla kurdukları ilişkiler tartışılacaktır. Makalenin genelinde Afganlı göçmenler örneğini temel alarak, Türkiye'deki göçmen işgücünün ikili bir işlevi yerine getirdiği savunulacaktır. Birincisi, emek piyasası içindeki ücretlerin düşmesine yol açarken aynı zamanda işçi sınıfının yerli-göçmen gibi yapay bir ikilik üzerinden bölünmesine neden olduğudur. İkincisi ise, siyasal alanda, sosyal ya da ekonomik kriz anlarında toplumsal muhalafetin enerjisinin sisteme değil de göçmenlere yönelmesini sağlayan politik bir enstrüman işlevi gördüğüdür. Makalenin ilk kısmında, Türkiye'nin göç rejiminin anlaşılması tarihsel bir bakışı zorunlu kıldığı için, Türkiye'nin göç rejimi ve politikasına değinilerek, göçmenlere yönelik sabit bir yaklaşımın bulunmadığı ve Türkiye'nin bir göç ülkesi olduğu gösterilmeye çalışılacaktır. İkinci kısımda «uydu kent» uygulaması bağlamında Uşak'ın «mülteci» mekanına dönüşüm süreci anlatılacaktır. Üçüncü başlık altında Afganlı göçmelerin göç süreçleri anlatılacak ve sonraki kısımda Uşak emek

³ Makale içinde yaşanacak terim kargaşasını gidermek için “mülteci” kavramının Türkiye bağlamında nasıl kullanıldığının bilinmesi önemlidir. Uluslararası koruma hukukuna ilişkin ilk ve en temel kaynaklar, 1951 tarihli “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuku Statüsüne İlişkin Protokol'dür. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1967 tarihli Ek Protokol'e coğrafi çekince ile taraf olmuştur. Türkiye, 1968 yılında bu protokolün sınırlı bir içeriğini onaylamış, zaman sınırının kalkması konusunda onay verirken, coğrafi kısıtlama konusundaki çekincesini korumuştur. Bu nedenle, yasal mevzuat gereği Türkiye'de yalnızca Avrupa'dan gelen kişiler mülteci statüsüne ve haklarına sahip olabilmişlerdir. Avrupa dışından gelen kişilere, eğer mülteci olma şartlarına haiz ise, sığınmacı statüsü verilmiş ve bu kişilere Türkiye'den üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilene dek geçen süre zarfında geçici koruma sağlanmıştır. Bu nedenle, Türkiye, Avrupa dışından gelen kişiler için ancak geçici bir barınma ülkesi olmuştur. Mülteci haklarına ilişkin ulusal ölçekteki en önemli düzenleme Avrupa Birliği müktesebatına uyum kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iltica alanında ilk kanun olma özelliği taşıyan “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiş ve 11 Haziran 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 11 Nisan 2014 tarihi itibarı ile tamamen yürürlüğe girmiştir. Kanunla birlikte uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişiler için üç statü türü bulunmaktadır: mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma. *Mülteci*, Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucunda ülkesini terk etmek zorun olanlar verilen statü; *Şartlı Mülteci*, Avrupa Ülkeleri dışında ülkelerini çeşitli nedenler ile terk etmek zorunda kalan ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmasına izin verilen kişileri kapsamaktadır. İkincil koruma ise, Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak menşe ülkesine dönmesinde sakınca oluşacak kişilere verilen statüdür (Eryurt, 2017). Bu uzun açıklama sonrası makalenin konusu olan Afganlı göçmenlerin Türkiye'deki yasal statüsü “şartlı mülteci”dir. Fakat makale içinde kavram kargaşasını gidermek için uluslararası metinlerde de kullanılan “mülteci” kavramının meselenin özünü tarif etmekteki gücü nedeniyle, Afganlı göçmenlerden bahsederken yeri geldiğinde metin içinde mülteci kavramı kullanılacaktır.

piyasasında, Afganlı göçmenlerin deneyimine değinilecektir. Makale genel bir değlendirmenin yapıldığı sonuç bölümüyle bitirilecektir.

Araştırmanın Yöntemi

Afganlı göçmenlerin emek piyasasındaki durumuna ilişkin bu çalışmanın saha kısmı orta büyüklükte bir Anadolu kenti olan Uşak'ta gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma için Uşak'ın seçilmesinin iki ana nedeni bulunmaktadır. Birincisi, göçmen emeğinin hareketine olanak sağlayacak çeşitli iş kollarının varlığıdır. İkincisi ise, göçmenlerin çalışma hayatı ve kamusal alandaki görünürlüklerinin artmasıyla yerel nüfusla yer yer kavgaya varan gerilimlerin ortaya çıkmasıdır. Bu bağlamda Uşak, Türkiye'de farklılıkların çoğunluk toplumuna nasıl katılacağına ilişkin bir örnek teşkil edeceği düşünüldüğü için araştırmanın mekanı olmuştur. Ayrıca daha önce Uşak'ta göçmenlerin emek piyasası içindeki durumuna ilişkin bir çalışmanın gerçekleştirilmemiş olması da bu seçimde etkili olmuştur. Uşak, makalenin sonraki kısımlarında ayrıntılarına değinileceği gibi 2012'den sonra farklı göçmen grupların (Afganlı, Suriyeli, Iraklı ve İranlı) yerleştiği bir şehir olmuştur. Bu göçmenlerin içinde hem sayıları hem de faaliyetleri bakımında Afganlıların etkin oluşu, araştırmanın odak noktasına onları yerleştirmiştir. Bunun yanında, son günlerde göçmenliğin sadece Suriyeliler üzerinden tartışılması ve diğer mülteci grupların «karanlıkta» kalması ve seslerini duyuramamaları gibi etkenler de Afganlı göçmenlerin seçilmesindeki diğer nedenlerdir.

Saha araştırmasının evrenini Uşak il merkezinde yaşayan Afganlılar oluşturmuştur. Çalışma gerçekleştirilirken nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemin tercih edilmesinin sebebi göç sürecine ilişkin deneyimlerin ayrıntılı bir şekilde öğrenilmesine olanak vermesidir. Belirli dezavantajları olmasına rağmen nitel yöntemin, toplumsal olguların beşeri karakterini anlamak, ifade ve tasvir etmek için uygun olan yapısı da bu seçimde etkili olmuştur. Araştırma nesnesinin rakamlara dökülmeyen yanının anlaşılmasını sağlamadaki gücü, nitel yöntemi göç çalışmalarının önemli bir parçası haline getirmiştir. Mülakatlar, dil probleminden dolayı Türkçe bilen Afganlı göçmenlerin tercümanlığı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Göç sürecinin nasıl başladığı, Türkiye'ye neden geldikleri, geldikten sonra hangi yasal süreçleri takip ederek Uşak'a yerleştikleri, barınma sorununu nasıl çözdükleri, emek piyasasına nasıl katıldıkları, yaşadıkları sorunlar ve geleceğe yönelik planlarını anlamaya yönelik soruların sorulduğu yarı yapılandırılmış mülakatlarla bilgiler toplanmaya çalışılmıştır. Makale içinde kullanılan veriler 2018 yılında Uşak ili merkezinde Afganlı göçmenlerle yapılan mülakatlara dayanmaktadır. Bu kapsamda kar topu tekniği kullanılarak 15 Afganlı göçmen ve göçmenlerle ilgilenen resmi ve sivil toplum kuruluşu çalışanları ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bazı deneyimlerin ortaklaştığını göstermek amacıyla diğer göçmenlerle yapılan görüşmeler de analize dahil edilmiştir. Metin içindeki alıntılar bu mülakatlara

dayanmaktadır. Nitel araştırmanın yanında etnografik gözlem sonucu elde edilen bulgular da araştırmada kullanılmıştır. Daha önce Uşak'ta Afganlı göçmenlerin emek süreçlerini merkeze alan bir alan araştırma yürütülmediği için bu çalışma hem betimleyici hem de keşfedici araştırma geleneğine yakın bir yerde durmaktadır.

Türkiye'nin Göçmenleri ve Göç Rejimi

Türkiye, göç yazınında genelde “transit ülke” ve “işçi gönderen ülke” olarak tanımlanmaktadır. Batı Avrupa'nın Türkiye üzerine değerlendirmelerinde öne çıkan “transit ülke” ve “işçi gönderen ülke” imajı Perouse'a göre oldukça indirgeyicidir. Bu yaklaşım hem güncel olanı anlamayı körleştirmektedir hem de Türkiye nüfus kompozisyonunun şekillenmesini sağlayan karmaşık göç tarihini gözden kaçırmaktadır (2013: 90).

Türkiye'de göç olgusu tarihselleştirildiğinde iki ana karakteri ön plana çıkmaktadır. Birincisi, İmparatorluk bakiyesi ulus-devletin doğuşunun yarattığı dönüşümler ikincisi ise, küreselleşme sonrası uluslararası aktörlerin etkinlik alanına giren ve Avrupa Birliği'ne katılma sürecinde bir ulus-devletin değişen konumu yer almaktadır. Bu iki dönem Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve toplumsal tarihi göz önüne alınarak 1923-1980 arası ve 1980 sonrası olarak dönemselleştirilebilir. Birinci dönemde (1923-1980) kendi içinde ulus-devlet ve uluslararası göç ilişkisinin ayrıntıları daha iyi analiz etmek açısından 1923-1950 ve 1950-1980 olarak iki tarihsel döneme bölünebilir. 1923-1950 arası ulus-devlet inşasının erken dönemidir. Bu dönemin birinci karakteristiği, müslüman olmayan nüfusun yurtdışına göçü, ve ikinci ise, Birinci dünya savaşı sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği topraklardaki müslüman ve Türk nüfusun Türkiye'ye göçü şeklinde özetlenebilir. 1950-1980 ulus-devletin «yerleşikleşmesi ve homojenleşmesi» sürecidir. Bu dönemde hızlı kentleşmeyle birlikte ülke sınırları içinde kır-kent göçü yoğunlaşmış, müslüman olmayan nüfusun yurtdışına göçü devam etmiş ve müslüman olanların da içeriye olan göçü artmıştır. Diğer taraftan bu dönemde Türkiye tarihinde ilk defa Türk ve Müslüman nüfus Avrupalı devletlerle imzalanan «işgücü» anlaşmaları sonucunda göçmen işçiler olarak Avrupa ülkelerine gitmişlerdir. İkinci dönem olan 1980'lerde Türkiye'nin küresel göç rejimleri içindeki konumu değişmeye başlamıştır. Küreselleşmenin etkileri ve yakın coğrafyasındaki siyasal, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin etkisiyle Türkiye bu dönemde «göç-alan» ülke kimliği edinmeye başlamıştır. Ayrıca bu dönemde kökenleri müslüman ve Türk olmayan «yabancıların» Türkiye'ye göç ettiği yıllardır (İçduygu vd., 2014 : 47-58).

Bu perspektiften hareketle, Türkiye'ye doğru olan göç örüntüsüne baktığımızda geniş olarak iki kategori öne çıkmaktadır: Birincisi “Eski” göçler, homojen bir ulus-devlet yaratılması noktasında desteklenen Osmanlı'nın çöküşü sonrası Türkiye'ye doğru yaşanan göçler. 1923-1997 yılları arasında Türkçe konuşan ya da etnik özellikleri dolayısıyla Türk sosyal hayatı içinde kolayca adapte olabilen Arnavutlar, Boşnaklar, Çeçenler, Pomaklar ve Tatarlar Türkiye'ye gelmişlerdir

(Suter, 2013: 6-7).⁴ İkinci olan “Yeni” göçün özelliği ise, farklı göçmen kategorilerinden oluştuğudur. Farklı ülkelerden, farklı statüden ve farklı göç yollarından geliyor oluşları ile eski göçlerden ayrılmaktadırlar. Sovyetlerin Afganistan’a müdahalesi, İran-İrak savaşı, Birinci Körfez Savaşı sonrası yaşanan göçler ve en son olarak Suriye savaşı Türkiye’ye kitlesel göçleri tetikleyen önemli tarihsel anlardır. Ayrıca Avrupa’ya geçmek için Afrika’dan gelenlerin bazılarının kalış sürelerinin uzayarak kalıcı nüfus haline gelmeleri Türkiye’nin göç ile çeşitlenen nüfus kompozisyonunu tamamlamaktadır.

Türkiye’nin göç politikalarına bakıldığında, Osmanlı sonrası Cumhuriyet döneminde, Türkiye’ye yönelik göç hareketlerine ilişkin ilk kapsamlı düzenleme 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu’dur. Bu kanunun muhtevası, tek bir etnik unsuru hesaba katan ulus-devlet ideolojisini yansıtan maddeler içermektedir. Türkiye’nin dışardan gelen göçe ilişkin geleneksel yaklaşımını özetleyen, Türkiye’ye yerleşme hakkına sadece “Türk soyundan gelen ve Türk kültüründen olanlar”ın sahip olduğunu ifade eden 3. madde, özellikle günümüz göç anlayışının da temelini oluşturmaktadır. 1950’ler sonrası Türkiye’de İskan Kanunu içgöç üzerindeki etkisini kaybetse de “Türk soylu ve Türk kültürüne sahip olanlara” yerleşme hakkını tanımasıyla, dış göç üzerindeki etkisini devam ettirmiştir (İçduygu vd., 2014: 158). Bu maddenin yaslandığı düşüncenin, Türkiye’nin bugünkü mültecilere ilişkin politikasının ruhunda devam ettiği 2006 yılında yeni çıkarılan İskan Kanunu maddelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Dış göçe ilişkin Türkiye’de oluşan içtihadın, iç hukuk dışında uluslararası metinlerin payı da önemlidir. İkinci dünya savaşından sonra uluslararası göçe ilişkin sorunlara hukuki çözüm bulmak amacıyla 1951’de imzalanan ve 1954’te yürürlüğe giren ve 1967’deki ek protokolle kapsamı genişleyen “Cenevre Konvansiyonu”, mültecilerin statüsünü belirlemede Türkiye’nin de coğrafi çekince ile taraf olduğu önemli metinlerden biridir.⁵

Makalenin konusunu oluşturan Afganlı göçmenlerin, Türkiye’deki kalış süreci içerisindeki hukuki hakları yukarıda kısaca tarif edilen atmosferde şekillenmektedir. Afganlıların hukuki statüsü, Suriyeli göçmenlere tanınan geçici koruma hakkının dışındadır.⁶ Afganistan, İran, Irak ve Afrika vb. ülkelerinden

⁴ Romanya’dan (122 000 bin, 1936-1946 yılları arasında), Yugoslavya’dan (325 000 bin 1994-1992 yılları arasında, bu sayının son 25 bini 1992’deki savaş dolayısıyla olmuştur), Bulgaristan’dan (1925-1939 arasında 200 000 bin, 1950’de 212 000 bin ve son olarak 1989’da 310 000 bin)

⁵ Bkz. (Dipnot 2)

⁶ Geçici koruma, acil olarak koruma altına alınması gereken kişiler ile kitlesel olarak sınırımıza yığılmış hatta geçmiş zor durumdaki yabancılara geçici süre ile koruma sağlanmasını sağlayan yasal bir düzenlemedir. Türkiye’de hali hazırda Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları bu korumadan yararlanmaktadır. Geçici koruma belgesi sahipleri, sadece buldukları illerde ikamet edebilirler. İkamet zorunlu tutuldukları barınma merkezleri ya da illeri değiştirmek isterlerse, Göç İdaresine başvurmak durumundadırlar.

ülkemize kaçak yollarla gelmiş yabancılara ise başvurmaları halinde uluslararası koruma kapsamında şartlı mülteci statüsü tanınmaktadır. Uluslararası Koruma başvurusu bizzat yabancı tarafından “İl Göç İdaresi” müdürlüklerine yapılır. Başvurusu kabul olanlara “*Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kimlik Belgesi*” verilir. Bu belge ile kendilerine tanınan eğitim, sağlık ve sosyal yardım haklarından yararlanırlar.⁷ Belge sahipleri buldukları ilden başka bir ile gidemezler, izin almadan ikamet adreslerini değiştiremezler. 15 gün kadar seyahat izni alarak ülke içinde seyahat edebilirler. Aile, sağlık ya da eğitim gibi nedenlerle il değiştirme talepleri il göç idaresi tarafından değerlendirilir.

Uşak'ta yaşayan Afganlı göçmenlerin “İl Göç İdaresi”nde kayıt altına alınanların statüsü üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar şartlı mülteci statüsündedir. Geçici olma hali üzerinde deneyimlenen göçmenlik hali, Afganlıların Uşak'taki yaşamlarını derinden etkilemektedir. Başka bir ülkeye gitme arzusu bulunan yerde “kökleşme”den ziyade bir “yokluk” hali doğurmaktadır. Köken ülkesine dönüşün zor olduğu, ev sahibi ülkede ise maddi olarak var olmaya çalışırken manevi olarak “olmamayı” başarmak göçmenlerin yaşadığı zorlukların başında gelmektedir. Sürekli akış halinde olan bir yaşamın belirsizlikleri Uşak'taki Afganlı göçmenleri tanımlayan özelliklerin başında gelmektedir. Alan araştırması

Geçici koruma rejimi, **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun “Geçici Koruma” başlıklı 91 inci maddesinde** şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir* (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019)

⁷ Uluslararası koruma statüsü sahip kişilere sağlanan hak ve imkânlar, Türk vatandaşlarına sağlanan hak ve imkânlardan fazla olacak şekilde yorumlanamaz. Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri kendilerine düzenlenen kimlik belgeleri ile genel eğitim sitemine ücretiz bir şekilde dahil olabilmektedirler ve valilikler bünyesindeki “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı” vasıtasıyla sosyal yardım ve hizmetlere erişimi sağlayabilmektedirler (erzak, kömür, giyim eşyası vb.). Herhangi bir sağlık güvencesi olmayanlar genel sağlık sigortasından faydalanabilmektedirler. Sağlık güvencesi veya ödeme gücünün bulunduğu veya uluslararası koruma başvurusunu sadece tıbbi tedavi görmek amacıyla yapıldığı sonradan anlaşılanlar, genel sağlık sigortaları en geç on beş gün içinde sona erdirilmesi için Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilir ve yapılan tedavi ve ilaç masrafları ilgililerden geri alınır. Çalışma izinleri ise bir takım kısıtlamalar etrafında mümkün olabilmektedir. 1) Şartlı mülteciler ise uluslararası koruma başvuru tarihinden 6 ay sonra ikamet verilen illerde çalışma izni için başvurulabilirler. 2) Buldukları il dışında yaptıkları çalışma izni başvuruları İçişleri Bakanlığı oluru ile kabul edilebilir. 3) Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak olanlar muafiyet kapsamındadır ancak Bakanlık uygun gördüğü hallerde istihdam kotası getirebilir. 4) Çalışma izinleri, şartlı mülteci statüsü sona erdiğinden sona erer. İlgili statü sona erdiğinde uzatılamaz. 5) Çalışma izni aynı işveren tarafından geçerlilik süresi bitiminde uzatılır. 6) Şartlı mültecilere verilen çalışma izni kartı, ikamet izni yerine geçmez. Çalışma izni mutlak kalış hakkı vermez. 7) İzinler; türü, süresi, meslek, sektör, işkolu, mülki ve coğrafi alan bakımından Bakanlıkça sınırlandırılabilir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

esnasındaki gözlemler dikkate alındığında, şartlı mülteci statüsüne başvurmayan önemli bir sayıda Afganlı göçmen de Uşak'ta bulunmaktadır. Yasal olamayanın sınırlarında sürekli “kaçak” bir şekilde yaşamlarına devam ederken Avrupa'ya geçmenin imkânlarını arayan bu grup her türlü haktan yoksun bir şekilde kent yaşamının çeperlerinde var olmaya çalışmaktadırlar.

Uşak ve Göçmenleri

Uşak, Ege bölgesinin İç Batı Anadolu Bölümünde yer almaktadır. 1953 yılında il olan ve il olduktan sonraki ilk nüfus sayımının yapıldığı 1955 yılında günümüze kadar Uşak'ın nüfusu sürekli artmıştır. 2018 verilere göre nüfusu 367.514'dür. Ankara-İzmir karayolu üzerinde yer alması, tekstil ve dericilik sektörünün varlığı ve Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri faaliyet gösteren Şeker fabrikası ile ekonomik faaliyet alanları canlı olan bir kenttir. 1960'lı yıllarda nüfusu başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine göçler nedeniyle azalsa da komşu illerden ve özellikle inşaat ve iplik sektöründe çalışmak için doğu illerinden gelen göçler ve 2012 yılından sonra “Uydu Kent” kapsamına alınması ve bunun sonucunda mültecilik talebiyle başvuran Afganlı, Iraklı, İranlı ve Suriyeli göçmenlerin gelmesi ile hem nüfusu artmış hem de heterojen bir nüfus yapısı ortaya çıkmıştır. Resmi olmayan rakamlarına göre yaklaşık 9-10 bin civarı sığınmacı bulunmaktadır ve bunların çoğunluğunu Afganistan'dan gelen göçmenler oluşturmaktadır.

Dünya üzerindeki mülteci ve sığınmacı profiline bakıldığında, 2.6 milyon kişiyi aşan sayılarıyla Afganlılar önemli bir yer tutmaktadırlar. Afganlıların büyük bir bölümü komşu ülkeler olan Pakistan'da (1.5 milyon) ve İran'da (0,9 milyon) bulunmaktadır. Bu ülkeler dışında tarihsel bir arka planı da bulunan ve özellikle 1990'lı yıllardan sonra artan bir şekilde Afganlı göçmenlere ev sahipliği yapan ülke Türkiye'dir. Özellikle 2010-2013 döneminde Afganistan uyrukluların Türkiye'ye yaptığı uluslararası koruma başvurusunda dikkat çekici bir artış görülmektedir (Eryurt ve Koç, 2017 : 16). 2018 yılı verilerine bakıldığında Türkiye'de uluslararası koruma kapsamında başvuran Afganlı sayısı 37.854'tür (Göç İdaresi, 2019). Türkiye'de Afganlı mülteci sayısı ise BMKYK'nın (Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği) temmuz 2017 istatistiklerine göre 119.269'dır. Bu sayının %51'ini kadınlar ve çocuklar oluştururken %49'luk kısmını ise erkekler oluşturmaktadır (Kahraman, 2017 : 144). Afganlı göçmenlerin, Türkiye'ye geliş nedenlerine tarihsel bir süreç içerisinde bakıldığında Sovyet işgali, taliban baskısı ve ekonomik sıkıntılar olarak sınıflandırılabilir. Bu nedenlerin dışında özellikle son dönemlerde İran'da yaşayan Afganlıların yaşadığı işsizlik, emek sömürsü, maddi imkânsızlıklar ve sosyal yaşamdaki diğer zorluklar İran'dan Türkiye'ye yönelik Afganlıların göçlerini hızlandırmıştır (Doğan, 2017: 21). Diğer altı çizilmesi gerekli olan bir nokta ise bu çalışmanın saha bulgularında da karşılaşılan Afganlıların Türkiye'yi transit bir ülke olarak görmeleri ve Avrupa'ya geçiş için gerekli yasal ya da yasal olmayan ön hazırlıkların yapıldığı bir yer olarak tarif etmeleri, Afganlıların

Türkiye'ye geliş motivasyonlarının çeşitliliğini göstermektedir (Geyik, 2018 : 152). Türkiye'de bulunan Afganlılar için resmi olarak tanıma/var olma temelinde farklı sorunlar ile karşı karşıya kaldıklarını söylemek mümkündür. Afganlı mülteciler için önemli sorunlar arasında ise tıpkı diğer mültecilerin yaşadığı Türkiye'de bekleme süresinin uzaması, statü alıp alamayacaklarına ilişkin belirsizlik, göçmenlerin hayatta kalma stratejileri arasında yer alan istihdam piyasasına katılım önündeki engellerden olan çalışma izinlerinin olmaması ve devamında kamusal hizmetlerden yararlanamama gibi durumlar sayılabilir (Kahraman, 2017: 145). Bu muğlaklık Afganlıların göç deneyiminin şekillenmesine neden olmaktadır. Uşak'ta yaşayan Afganlıların da benzer sorunlarla baş etmek zorunda oldukları bir göç sürecini yaşamaktadırlar. Özellikle Türkiye'ye gelen Afganlıların daha önceden belirlenmiş «uydu kentlere» yerleştirilmesi bu süreci en baştan şekillendiren önemli bir uygulamadır.

“Uydu Kent”⁸ iltica talebinde bulunan sığınmacıların, iltica başvuruları tamamlanan kadar ikamet etmek zorunda oldukları yerleşim yerleridir. 2015 yılı itibariyle Türkiye'de 62 adet “Uydu Kent” bulunmaktadır. “Uydu Kent” kavramının sürekli değişen kriterler yüzünden bugün bile resmi bir tanımının yapılmıyor olması ve günün koşullarına göre değişen kurumsallıktan uzak yapısı nedeni ile gelen mültecilerin hangi kente nasıl yerleştirildiği mülteci akımının yoğunluğuna göre değişmektedir. Yoğunluğun az olduğu dönemlerde sığınmacılar

⁸ Uydu kent uygulaması mültecilerin geldikleri ülkeye yerleşmelerini yönelik bir uygulamadır. Mültecilerin yerleşmelerine ilişkin uygulamalara baktığımızda kamp, barınma ve gözaltı merkezleri gibi oluşumlara diğer ülke deneyimlerinde de karşılaşılmaktadır. Oysa Türkiye bağlamında karşımıza çıkan “uydu kent” uygulaması mültecilere yönelik kendine özgü bir yerleştirme uygulamasıdır. Uydu kent uygulamasının ne zaman yürürlüğe girdiği konusunda sağlıklı bir bilgi olmadığı söylenebilir. Genel kanı uydu kent uygulamasının tarihini 1950 yılında çıkarılan 5683 Sayılı Türkiye'de Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun'a dayandırdığı görülmektedir. Bu düzenlemede (Madde 17), “Siyasi sebeplerle Türkiye'ye sığınan yabancılar, ancak İçişleri Bakanlığınca izin verilecek yerlerde ikamet edebilir” denmektedir. Bu kanun ve 1994 yılında çıkarılan “sığınma yönetmeliğinde” uydu kent kavramı yerine “yer” ifadesi kullanılmıştır. 2006 tarihli 57 sayılı genelgede, “Türkiye'de yaşanmalarına izin verilen sığınmacılar İç İşleri Bakanlığı tarafınca belirlenen bazı kentlere yerleştirilir...” şeklindeki düzenlemeyle ilk defa “yer” yerine “kent” ifadesi kullanılmıştır. 2010 yılında 57 sayılı genelgede yapılan değişiklikle yasal düzenlemelerde “uydu kent” kavramı ilk defa yer almıştır. Mültecilerin yerleştirilmesi ile ilişkili son yasal düzenleme, 17 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'tir. Bu yönetmelikte de uydu kent (uydu il) tanımlaması yer almaktadır. Yönetmelikte uydu kent, “uluslararası koruma talebinde bulunan yabancılar, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen ve ikamet etme zorunluluğu getirilen il” (madde 3/hh) olarak tanımlanmıştır. Uydu kent, Türkiye'ye gelen mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar ikamet etmek zorunda oldukları kentlerdir. 2011 yılına kadar 30 olan uydu kent sayısı, 2011'de 51'e 2013 yılında 62'ye çıkarılmıştır (Kahya ve Sallan, 2017: 1390-92)..

uydu kente gönderilirken gelen kişinin geldiği ülke, Türkiye'ye giriş yaptığı yer, cinsiyeti, yaşı, cinsel yönelimi ve Türkiye'de akrabasının bulunup bulunmadığı gibi ölçütler dikkate alınırken; kitlesel mülteci akımının yoğun olduğu dönemlerde ise, sadece uydu kent olarak belirlenen yerlerdeki sığınmacı nüfusunun yoğunluğu ölçütü ön planı çıkmaktadır (Biner, 2016: 27).

Uşak'ın, 2012'den sonra ülke dışından gelenlerin yerleştirildiği bir göç mekânına dönüşmesi “uydu kent” kapsamına alınmasından sonra gerçekleşmiştir. Uşak'ta yaşayan Afganlıların yerleşme sürecinde “uydu kentteki yoğunluk” kriteri etkili olmuştur. Geçicilik ve kendi ihtiyaçlarını karşılama prensipleri doğrultusunda oluşturulan uydu kentler, mültecilik deneyimini şekillendiren etkenlerin başında gelmektedir. Yasal süreç bitene kadar uydu kentlerde ikamet etmek zorunluluğu mültecilerin yaşam pratiklerini bu zorunluluk üzerinden inşa etmelerine yol açmaktadır. Afganlı bir gencin ifadeleri bu zorunluluğu özetlemektedir: “*Seyahat özgürlüğü yok. Hapishane gibi. Tatil için bile bulunduğumuz ili terk edemiyoruz bu da biraz sıkıntılı bir durum*”. Sağlık, eğitim vb. gibi “haklı” -devlet açısından meşru kabul edilen- bir sebep dışında başka bir ile sevk edilmenin yasak olması, özellikle genç mültecilerde kısıp alınmışlık hissini doğurmaktadır. Bu durum karşısında yasal zorunluluğu eğip bükme pratikleri göçmenler tarafından devreye sokulmaktadır. Bazı yol izinlerini esnetme stratejisi ya da örneğin bir psikolog görme bahanesiyle başka şehirlere gitmektedirler. Devreye sokmuş oldukları taktikler sayesinde, ikamet etmek zorun kaldıkları kentlerin sınırlarının dışındaki yaşamı da deneyimleme imkânı bulmaktadırlar.

Uydu kentler devlet tarafından mültecilerin her türlü ihtiyacının karşılandığı kamp mantığının dışında olduğu için, barınmadan iş bulmaya kadar her türlü ihtiyacın mültecilerin kendi sosyal ilişkiler ağı sayesinde çözmek zorunluluğu ülkelerindeki etnik ve dinsel ayrımdan kaynaklı çatışmaların göç sürecinden askıya alındığı yeni bir durumu ortaya çıkarmıştır. Uşak'ta yaşayan Afganistan'dan gelen bir göçmen bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Kendi aramızdaki ayrımları Uşak'ta dikkate almıyoruz. Çünkü burada birbirimiz ile dayanışarak hayatta kalmak zorundayız. İş bulurken dil problemlerinden ötürü ilk yardım istediğimiz kişiler bizden önce işe girmiş Afganlar ”

Göçün ilk aşamasında grup içi dayanışma “yeni” yaşama tutunmada diğer etmenlerden daha etkili olmaktadır. Grup içi dayanışmanın dışında özellikle barınma sorununun çözümü yerel halk ile göçmenleri temasa zorlamaktadır. Kiraların yüksek oluşu ve göçmenlere ev kiralama konusunda ev sahiplerinin isteksizliği aşılması gereken problemlerin başında gelmektedir. Bu durumu aşmak için genelde diğer mültecilerin özelde Afganlıların barınma için seçtikleri yerler, görece konut kiralalarının düşük olduğu ve merkezin uzağında daha önce iç göçler sonucunda Uşak'a gelen göçmenlerin ya da Romanların mahallerindeki konutlar olmuştur. Bundan dolayı Afganlıların yerelde iletişime geçtikleri kişiler aynı mekânı paylaşmak

zorunda kaldıkları diğer göçmen topluluklarıdır. Uşak'ta oluşan göçmen hiyerarşisinin en alt katmanını oluşturan mültecilerin, hem dayanıştıkları hem de emek piyasası içindeki inşaat gibi vasıf gerektirmeyen işler üzerinden rekabet ettikleri bu göçmen topluluklarıdır. Özellikle 1980 sonrası Türkiye'nin doğusunda gelen kır kökenli göçmenlerin etkin olduğu inşaat, deri ve tekstil günümüzde mültecilerin faaliyet gösterdiği ekonomik alanların başında gelmektedir. Öyle ki bir Afganlı mültecinin "Uşak'ı biz inşa ettik. Bütün inşaatlarda bizler çalışıyoruz" ifadesi göçmenler arasındaki emek piyasası içindeki yer değişikliğini işaret etmektedir. Aşırı genelleme riskine rağmen önce gelen göçmenler toplumsal tabakanın bir üstüne doğru tırmanırken yerlerini ülke dışında gelen göçmenlere bırakmışlardır.

Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri

Uşak kamusalında Afganlı mültecilerin görünmeye başlaması 2012 yılında sonra olmuştur. Yerel basına yansıyan ilk haberler⁹, olumsuz barınma koşullarında hayata tutunmaya çalışan yoksul Afganlı göçmenlerin nasıl zor şartlarda yaşamak zorunda kaldıklarına ilişkindir. Henüz kamuoyunda göçmenlere karşı dışlayıcı bir dilin oluşmadığı bu dönemde geleneksel kültürel kodlara gönderme yapan "misafir" tanımlaması içinde barındırdığı geçici olma durumuna rağmen olumlu bir atmosfere işaret etmektedir. Misafirlüğün uzaması ve Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz ile birlikte göçmenlere görece olumlu olan bakışın değişerek yer yer yabancı düşmanlığına varan ötekileştirici bir dizi söylem ve pratiği ortaya çıkarmıştır. Mültecilere ilişkin, ilk başlarında klasik göç terminolojisinin dışında özellikle toplumsal hafızanın aşına olduğu "muhacir" ve "ensar"¹⁰ kavram çifti üzerinden üretilen "hoşgörü" zaman geçtikçe, halk sağlığını tehdit ettikleri, işgücü piyasasında ücretleri düşürdükleri, kiralarn artmasına sebep oldukları, sosyal yardımları aldıkları

⁹ "Türkiye'ye yaşa dışı yollarla giriş yapan ve bir süredir Ankara'da bulunan Afganistan uyruklu mültecilerden 130'u önceki gün Uşak'a getirilerek kentte konuk edilmeye başlandı. Gençlik ve Spor Uşak İl Müdürlüğü'ne ait Kalfa Korusu'ndaki tesislere yerleştirilen 35'i çocuk, 60'ı kadın toplam 130 Afganlı mültecinin tüm ihtiyaçları karşılanıyor" (Uşak City, 2012).; "Uşak'ta yaşayan Afganlı mülteciler her an ölebilir. Afganlı mülteci Seyid Hayatullah Celali, "Türkiye' ye mülteci olarak geldik. Şu anda kaldığımız binada yaklaşık 200 kişi varız. Bazı sıkıntılarımız var. Özellikle yemek ve barınma sorununu hala çözemedik. Sağolsun Uşak halkı bize destek veriyorlar. Süt, yemek ve battaniye verenler oluyor. Önümüzde bir kış var ve her şeyin bir anda olmayacağını biliyoruz. Aramızda kaynak ustası ve dericiler var. Bunlar iş bulurlarsa ev kiralayabilirler. Kiralık ev konusunda da en büyük sıkıntımız, bize olan güvensizlik. Ev sahipleri, kira paralarını ödeyemeyiz düşüncesiyle bize ev vermiyorlar. Her şeyin bir anda olmayacağını bilincindeyiz" dedi (Uşak City, 2012).

¹⁰ Müslümanların kollektif hafızasında "muhacir" ve "ensar", İslam'ın ilk yayılmaya başladığı dönemde artan baskılara karşı Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanları (muhacir) ve onlara evlerini açan Medineli müslümanları (ensar) ifade etmektedir. Muhacir, göçmen kelimesine karşılık gelirken; ensar, Arapça'da "yardım eden, yardımcılar" anlamına gelmektedir.

gibi suçlamaların odağında, toplumsal öfkenin kaynağına dönüşmüşlerdir. Uşak'ın Eşme ilçesinde Suriyeli göçmenler ile yaşanan bir tartışma sonrası yerel halktan iki kişinin yaralanması sonrasında, yaklaşık 300 kişilik bir grubun Eşme'de yaşayan Suriyelilerin oturdukları mahalleye, “Eşme’de Suriyeli istemiyoruz” sloganıyla yürümek istemeleri, göçmenlere karşı duyulan öfkenin boyutunu göstermesi bakımından önemlidir.¹¹ Ayrıca formel piyasa koşulları içinde yasal olarak çalışma imkânları bulamayan bu göçmenler, düşük ücretler ve uzun çalışma saatleri ile sömürülmüşler ve şimdiden birçok olumsuz kazaya maruz kalmışlardır (Perouse, 2013: 88). “Uşakta sorunlar oldu. İş açısından çok zor. Çalışmak zor. Çalışmasak aç kalırız. Bir yerde çalıştık mesela paramızı vermediler. Maddi zorluk” Uşak'ta yaşayan Afganlı göçmenler de kısaca tarif edilen bu atmosfer değişikliği içinde “nefes” almaya çalışmaktadırlar. Uşak'ta en son yaşanan taksî şoförünün bıçaklanması olayında, Afganlıların bu olayın sorumlusu olmamalarına rağmen “olağan şüpheli” olarak yansıtılması ülke genelinde ağırlığını hissettiren göçmen karşıtlığının bir vechesi olarak okunabilir.

Uşak, daha önce bahsedildiği gibi 62 uydu kentten biridir ve bunun sonucu olarak her ne kadar Suriyeli göçmen paydasında homojenleştirilse de Afganlı, İranlı ve Iraklı mülteci gruplarına da ev sahipliği yapmaktadır. Uşak İl Göç İdaresi'nin resmi olmayan verilerine göre göre 2500 kişinin üzerinde olan Afganlılar, Uşak'ın en kalabalık “mülteci” grubudur. Afganlı göçmenler Uşak'a ağırlıklı olarak Afganistan'ın Kunduz, Herat, Kandahar, Belh ve Kabil bölgesinden gelmişlerdir. Etnik ve mezhepsel aidiyetlerine bakıldığında Afganlıların genel yapısını, Peştunlar (sünnî), Hazaralar (şii) ve Tacikler oluşturmaktadır. Yerelde mülteciler ile ilgili çalışma yürütenler, genel kanının aksine Afganlıların ülkeyi terk etme nedenleri kırsal bölgelerdeki savaş olarak görülse de 2016 yılında sonra kuraklık kaynaklı ve ekonomik sebepli göçlerin arttığına dikkat çekmektedirler. Konuşulan kişilerin de belirttiği gibi nihai varış hedefinin başta Almanya olmak üzere Batılı devletler oluşu, bu göçün arkasında yatan motivasyonun ekonomik temelini daha baskın olduğuna işaret etmektedir. Avrupa'nın nihai hedef olarak seçilmesinde ekonominin önemli olmasının yanında, Türkiye'de tam olarak tanınmayan mültecilik statüsünden kaynaklı hakların kullanılma isteği de etkili olmaktadır. Afganistan'dan Türkiye'ye olan uzun ve meşakkatli bu göç yolculuğu, gelecekteki güzel günlerin hayali sayesinde mümkün olmaktadır: ‘

“İran'dan sonra sınırdan geçtik Türkiye'ye geldik. Yollar çok zor bazen yürüyerek ya da arabayla geldik. Ulaşım zorluğu yaşadık. Kimseye ulaşamıyoruz. Mesela bir kişi var yol bilen kişi. Bu kişi bizden para alacak ve götürecektir. Yol boyunca o ne derse biz onu yapacağız. Açlık, susuzluk vb. etmenler var. Biz İran'dan geldik 3 sene önce geldik. 3 saat yürüyerek sınırdan geçtik. İlk önce Ağrı, daha sonra Ankara ve ondan sonra Uşak'a geldik. Biz mülteciyiz. BM bize yardım ederken bizi Türk devletine teslim etmişler...”

¹¹ “Uşak'ta 300 kişilik bir grup Suriyeli mültecilerin evlerine yürüdü” (Evrensel, 2018)

Yasal yollar dışında kaçak bir şekilde Türkiye'ye giren Afganlıların, göç güzergahının ilk durağı genelde İran olmaktadır. İran'da kalış süresi para biriktirme ve mevsim şartlarına göre değişiklik göstermektedir. Bazı Afganlılar İran'da inşaat sektöründen çalışarak göç için araçlar da dahil gerekli olan parayı biriktirdikten sonra Türkiye'ye geçmektedirler. Türkiye öncesi İran'da geçirilen zaman, Afganlı göçmenlerin kollektif hafızasında biri dizi olumsuz deneyimi çağrışırsa da bazı noktalarda bu «ara» göç deneyiminin olumlu taraflarından da bahsedilebilir. Öncelikle bir sonraki göç hareketliliğinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinin koşullarının hazırlanması açısından İran'da geçirilen zaman oldukça önemli olmaktadır. Göç için gerekli paranın biriktirilmesi, varsa hastalıkların tedavisi ya da bir sonraki göç sürecine ilişkin bilgilerin edinilmesi olumluluk hanesine yazılacak gelişmeler olarak değerlendirilebilir. Aslında bunların dışında diğer olumlu nokta göçmenlerin emek piyasası içindeki deneyimlerinin çeşitlenmesi bir sonraki göç aşamasında görece daha nitelikli alanlarda çalışmalarının önünü açabilir. Özellikle Afganlı göçmenlerin İran'da inşaat sektöründe çalışmaları hem para biriktirmeleri hem de niteliklerini arttırarak Türkiye'deki emek piyasasında daha rahat iş bulmalarını sağlamaya yardımcı olur. İran Türkiye sınırının coğrafi zorluğu nedeni ile geçiş için en uygun zaman dilimi yaz aylarıdır:

“Önce İran daha sonra Türkiye'de Doğubeyazıt ve oradan hareketle Ankara'ya gelip 2016 yılında uluslararası korumaya başvurdum. Eşim ile birlikte geldim. Sınırdan geçerken bizim ile birlikte kadın ve çocuklardan oluşan yaklaşık 300 kişilik bir grup vardı. Uluslararası korumaya başvurduktan sonra bizi Uşak iline gönderdiler. İlk geldiğimizde dil bilmediğim için işaret diliyle anlaşıyordum. İlk geldiğimizde otelde kaldık ve o zamanlar Uşak'ta fazla Afgan mülteci yoktu. Gelenlerin çoğu kaçak yollarla Avrupa ülkelerine gidiyordu. Özellikle 2017 sonra sınırların kapanmasıyla Uşak'taki mültecilerin sayısı artmaya başladı. Tahminim yaklaşık şu an için Uşak'ta 2500'ün üzerinde Afgan mülteci vardır.”

Suriyeli göçmenler ile karşılaştığımızda Uşak'ta yaşayan Afganlıların Türkiye'deki ilk yerleşim yeri Uşak olmuştur. Suriyeliler ise bazı sosyal ağların varlığı sayesinde yer değiştirebilmişlerdir:

“Uşak'ı biz seçmedik. Gaziantep'te dururken orada H. diye biriyle tanıştık. Orada savaştan kaçan ailelere yardımcı oluyordu. H. ben sana daha iyi imkânlarda yaşayacağın bir yer bulayım, seni oraya göndereyim dedi. Burada da M. isimli hoca var x cemaatinin Uşak sorumlusu, onun adresini ve numarasını verdi bizi gönderdi... M. hoca bize yardımcı oldu ev buldu, biraz yardımcı oldu, fakat devamlı bir insana yük olmayı istemediğimiz için sonra biz kendi başımızın çaresine baktık artık”.

Uşak'ta yaşayan mülteciler kaynak kişinin söylediği gibi her türlü ihtiyaçlarını bazı yardımların dışında kendi imkânları ile karşılamak zorunda kalıyorlar. Bundan dolayı çalışacak yaşta olan mülteciler yasal çalışma olanları çok zor olduğu için her türlü güvenceden yoksun olarak çalışma hayatına atılmak zorunda kalmaktadırlar..

Uşak'taki Emek Piyasasında Afganlılar

Türkiye emek piyasasında göçmenlerin kendilerine formal ya da enformel yer buldukları sektörler genel olarak, turizm, eğlence, perakende satış, ev içi hizmetler, inşaat, konfeksiyon ve tarımdır. Uşak'taki emek piyasasına katılan göçmenlerin çalıştığı alanlar dikkate alındığında genel durumun dışında olmadığı gözlemlenmektedir. Göçmen işgücüne olan ihtiyaç iki temel alanda ortaya çıkmaktadır. İlki, yerli emek tarafından çoğunlukla boş bırakılan turizm ve ev içi bakım hizmetleridir. İkinci alan ise, tekstil, inşaat ve konfeksiyon gibi hem yerli emek hem de diğer göçmenler ile rekabete girdikleri alanlardır (Dedeoğlu, 2016: 61). Özellikle Uşak'ta yerli nüfusun ülke içi ve dışı göçler ile ayrılması sonucunda emek arzının arttığı deri, inşaat ve tarım gibi alanlar önceleri Türkiye'nin doğusundan gelen Kürt kökenli göçmenlerin çalışma mekânına dönüşmüş ve 2010'lardan sonra bu alanlar mülteciler tarafından devralınmıştır. Alt-sözleşme ve enformel çalışma koşullarını olanaklı kılan yapısı yüzünden ikinci alanda faaliyet gösteren aktörler, yerel emek ücretlerinin baskılanmasını sağlayan göçmen emeğini devreye sokarak emek piyasasındaki ücretleri kendi lehlerine kontrol edebilme imkânına sahip olmaktadır. Özellikle başka bir ülkeye gitmek için mültecilik başvurusunda bulunan ve bu süre zarfı içinde Türkiye'de yerleştirildikleri ilde bekleme zorunda kalan göçmenlerin “aradaki” yaşamı onları düşük ücretli işlerde çalışmaya zorlamaktadır.

Uşak'a gelen Afganlı göçmenlerin çoğunluğunun kır kökenli olması genelde kadınlara geleneksel kodların etrafında şekillenen bir yaşam tarzı dayatmasına rağmen çalışma hayatına katılma zorunluluğunun geleneği aşındırdığı alan araştırmasının önemli bulgularından biridir. Hane içinde çocuklar da dahil herkesin emeğinin devreye girdiği ve geldikleri ülkedeki normların kadınlar lehine esnetildiği bir yaşam pratiği göçmenlerin hayata tutunmasını kolaylaştırmaktadır. Uşak'taki Afganlı kadın göçmenler de göç deneyimi ile birlikte çalışma hayatında katılmak zorunda kalmışlardır.

“Kadınlar özellikle Afganistan'da kırsal kesimde kültürel sebeplerden dolayı çalışmıyorlar. Ama burada fabrikada, lokantalarda, konfeksiyonlarda çalışıyorlar. Paraya ihtiyaç olduğu için. Evlere temizliği çok nadiren gidiyorlar...”

Uşak'ta Afganlı kadınların göç ile değişen toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin deneyimine Türkiye'nin başka illerinde de rastlanmaktadır. Alexandre Mouthon'un, Türkiye'nin Güney Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Gaziantep ilinde

gerçekleştirdiği araştırma, göçmen kadın kimliğinin göç sürecinde geçirdiği dönüşümü anlamada önemli bilgiler sunmaktadır. Gaziantep'te yerel ve uluslararası piyasalar üretim yapan bir konfeksiyon firmasında kaçak olarak çalışan aynı aileden 4 kişinin -bazı kültürel kısıtlamalara rağmen kızlarında çalışması- kazandıkları ile görece iyi bir yaşam düzeyi tutturan Afganlı ailenin deneyimi göç ile dönüşen ilişkileri de bize göstermektedir (Mouthon, 2015). Göçmen kadının köken ülkesindeki toplumsal hayata katılma biçiminde bazı değişiklikler olsa da yapılan çalışmalarda sıklıkla vurgulanan göçün en dezavantajlı iki kategorisini kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Özellikle işgücü piyasasının stabil olmadığı ve cinsiyetçi iş bölümünün açık olmayan bir norma dönüştüğü ülkelerde kadınlar genelde ev içi hizmetlerde çalışmaktadırlar. Son verilere göre dünyada, 67 milyon ev içinde çalışan kişilerin 11,5 milyonunu (%17) göçmenler oluşturmaktadır. Bu 11,5 milyon göçmenin 8.45 milyonu kadındır. Oldukça düşük ücretli, sömürüye ve her türlü şiddete açık bir ortamda çalışmak zorunda oluşları, yoksulluk, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık gibi bir dizi olumsuz deneyimi beraberinde getirmektedir (Varol, 2018: 298).

Afganlı göçmenlerin Uşak'taki emek piyasasındaki hareketliliği, yasal çalışma prosedürü işverenlere fazladan bir yük yüklediği için genelde kaçak şekilde gerçekleşmektedir. Küçük ölçekli ve istihdamın düzensiz olduğu konfeksiyon gibi merdiven altı olarak tasvir edebileceğimiz yasal kontrolden uzak mekânların aranılan "işçileri" Uşak şehrinin en kırılğan grubunu oluşturan göçmenlerdir. Bu göçmenler içinde Afganlıların çoğunluğunun kır kökenli ve vasıfsız oluşu inşaat ve konfeksiyon gibi vasıf gerektirmeyen işlerin "doğal" çalışanı yapmaktadır. Bunun yanında İranlı göçmenlerin görece vasıflı bir profil oluşturmalarına rağmen, Afganlılar Uşak merkezde "kağıt toplama" gibi hiçbir vasıf gerektirmeyen bir işin "yeni aktörleri" olmuşlardır:

"Afganistan'dan gelen mültecilerin çoğunluğu kırsal bölgelerden geliyor. Şehir merkezlerinde savaş yok. Çevrede çatışmalar olduğu için köylerde yaşayamıyorlar...Ben Kabil'de bankacılık yapıyordum. Taliban tarafından tehditler artınca kaçmak zorunda kaldım... Mültecilerin çoğunluğu Uşak'ta iplik, inşaat ve tekstil işinde çalışıyorlar".

Genelde düşük ücretli ve vasıfsız işlerde güvencesiz bir şekilde çalışıyor olmak mülteci yoksulluğunu içinden çıkılmaz fasit bir daireye dönüştürmektedir. Uzun çalışma süreleri, düşük ücret, sağlık güvencesinden yoksun oluş Uşak'taki mültecilerin çalışma evrenini belirleyen kriterlerin başında gelmektedir. Genellikle kısa süreli ya da günlük işlerde çalışma zorunluluğu, bir işte güvenli bir şekilde çalışmanın bile nerdeyse istisna olmaya başladığını günümüz neo-liberal dünyasında, göç hiyerarşisine en alttan dahil olan mültecilere başka şans bırakmamaktadır. Sosyal devlet uygulamalarının aşındığı, sendikal hakların gerilediği bir atmosferde patronun lütfu etrafında şekillenen bir piyasa bütün toplumsal kesimleri ama özellikle de mültecilerin yaşamını zorlaştırmaktadır. Uşak'ta Afganlı

göçmenler ile benzer sorunları yaşayan Suriyeli bir mültecinin şu ifadeleri göçmenliğin bir tür ortak deneyimi de ürettiği ve emek piyasasında yaşanan güçlüklerin etnik köken gözetmeyen yapısına işaret etmektedir:

“Biz burayı istemedik ama kendi can emniyetimiz için oradan oraya savruluyoruz. Geldik buraya. Kendim hastayım, iki tane çocuğum var onlar da hasta. Çalışıyoruz. 25 lira (5 euro) para veriyorlar. Sabah altıda gidiyoruz, akşam 7 ve 8'e kadar çalışıyoruz. Karşılığında 25 lira para alıyoruz sadece. Bu para ile çocuğumun çocuğumun geçimini sağlayamıyorum, kendi sağlık giderlerimi karşılayamıyorum. Kendi isteğimizle bir yere geldiğimiz yok. Kim kendi vatanını bırakıp başka yere gitmek ister”.

Hatta sorun sadece çok çalışıp düşük ücret almak değil keyfi bir biçimde ücretlerin ödenmemesi de çok sık karşılaşılan bir duruma dönüşmüştür:

“Türkiye’de tabii hayat daha ağır daha zor. Hayat şartları daha pahalı. Suriye’de işimiz vardı, dilimiz aynı dili konuşuyorduk. Daha kolaydı. Kazancımız olunca bir sıkıntımızda kalmıyordu. Ama burada affınıza sığınarak bazı Türkler var çocuğum çalıştı 17 yaşında ona hakkını vermiyorlar. Kocam gidiyor çalışıyor mesela arkadaş ta söyledi normalde 50 lira ama bizi 25 liraya çalıştırıyorlar”.

Çalıştıkları halde paralarını alamamaları ve kaçak çalıştıkları için herhangi bir yerel makamdan yardım alabilecek olanaktan uzak oluş göçmenleri derin bir hayal kırıklığına sürüklemektedir.

Son olarak emek piyasası içinde kendine güvenli bir yer bulamayan Afganlı göçmenlerin girişimci bir özneye dönüştüklerini not edebiliriz. Genelde göç edilen ülkede kalım süresinin uzadığı ve göçmen topluluğunun bir ticari faaliyeti gerçekleştirebilecek olgunluğa eriştiği durumlarda karşılaşılan küçük ticari etkinlikler Uşak’ta da görülmeye başlanmıştır. Özellikle işsizlik ve emek piyasasındaki ayrımcılık göçmenleri ticari işletmeler kurmaya teşvik etmektedir. Hemşerilerinin sayısının artması, vasıfsız işlerden elde edilen kazancın azlığı ve işyerinde bedelsiz çalışacak aile fertlerinin varlığı bazı Afganlı göçmenleri küçük işletmeler kurmaya itmektedir. Şu an için Uşak’ta çay ve şeker gibi kaçak yollardan ülkeye sokulan ve İstanbul pazarından Uşak’a gelen temel ihtiyaç maddelerini satan 2 bakkal dükkanı ve genelde müşterilerinin çoğunluğunun mülteci olduğu Afgan yemekleri yapan 1 lokantanın varlığı ilerde Uşak’ta oluşması muhtemel “etnik-ekonominin” habercisi olarak okunabilir.

Sonuç

Uşak, tarihsel bir perspektiften bakıldığında belli dönemlerde birbirinden farklı gerekçeleri olan göç hareketlerinin mekânı olmuştur. Gidenler ve gelenlerin varlığı

günümüzdeki nüfus kompozisyonunun oluşmasını sağlamıştır. 1960'larda yerli nüfusun başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa'ya yönelik dış göçü ve ülke sınırları içinde diğer illere gerçekleştiği göçler bu göç hareketliliğinin ilk yapısını oluşturmaktadır. Diğer önemli göç hareketi ise, 1980'lerde özellikle deri sektöründe çalışmak için Türkiye'nin doğusundan gelen göçmenlerdir. Bir nevi yerli nüfusun gitmesi ve başka sektörlerle yönelmesi ile birlikte tekstil gibi emek yoğun işlerin yeni aktörleri ülke içinden Uşak'a gelen göçmenler olmuştur. Bu göç tablosunu tamamlayan son göç dalgası ise Uşak'ın uydu kent olmasıyla ortaya çıkmıştır. İranlı, Afganlı, Suriyeli ve Iraklı göçmenlerin gelişi göç ile gelen katmanlaşmanın son vechesini oluşturmuştur. Göç hiyerarşisine en alttan katılmak zorunda kalan bu yeni göçmenler içinde Afganlılar, yaklaşık 2500 kişiye varan sayıları ile Uşak kamusal alanında görünürlük açısından en kabalık toplumsal grubu oluşturmaktadırlar.

Saha bulgularına dayanarak Uşak'ta yaşayan Afganlıların geliş nedeni genelde Afganistan'ın kırsal bölgelerinde yaşanan savaş olarak görünse de esas nedenin, ekonomik temelli bir göç hareketi olduğu söylenebilir. Nihai varış noktası olarak Batı Avrupa'nın sıklıkça tekrar edilmesi bu göçün arkasında yatan en güçlü motivasyonun ekonomik olduğuna işaret etmektedir. Şartlı mülteci statüsünde Uşak sınırları içinde yaşamak zorunluluğu, emek piyasası içinde vasıf gerektirmeyen ve genelde yerli nüfusun çalışmadığı alanlarda istihdam edilmelerinin önünü açmıştır. İşgücü piyasasında, oldukça kırılgan ve sömürüye açık çalışma koşulları altında kendilerine yer bulmaya çalışan Afganlı göçmenler emek piyasasında ikili bir işlevi yerine getirmektedirler. Birincisi, yerli nüfusun ve sonradan gelen göçmenlerin zamanla vasıf gerektiren işlerde yoğunlaşmasıyla, vasıfsız emek arzını karşılamaları; ikincisi ise, diğer göçmen gruplarla birlikte emek arzı fazlalığı yaratarak ücretleri baskılama araçlarından biri olan “yedek işgücü ordusu”na dönüşmeleridir.

İşgücü piyasasında düşük ücretler ve zor koşullar altında çalışmak zorunda kalan Afganlılar, gündelik hayatın diğer alanlarında da birçok olumsuzlukla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Uşak sınırları dışında başka bir ilde yaşam kurmaya olanak vermeyen yasal kısıtlar, özellikle Afganlı gençlerinin tabiri ile “açık hava cezaevine” benzer bir sıkışmışlık hissine sebep olmaktadır. Bunun yanında ülke genelinde Suriyeli göçmenler hakkında basında yaygınlaşan olumsuz göçmen imajı ve en ufak bir olayda toplumsal öfkenin nesnesi haline gelmeleri, Uşak'ta yaşayan diğer göçmen topluluklarla birlikte Afganlıların yaşamını zorlaştıran nedenlerin başında gelmektedir. Bu tür olumsuzluklarla baş etme stratejisi olarak devreye grup içi dayanışma girmektedir. Dayanışma zorunluluğu Uşak'ta yaşayan Afganlı göçmenlerin kendi aralarındaki dini ve etnik ayrımları önemsizleştirmiştir. Ayrıca Uşak kamusalında kalabalık gruplar halinde dolaşarak grup asabiyetini güçlü kılmaya çalışmaktadırlar. Kent mekânında yerli nüfusun etkisinden uzak alternatif sosyalleşme alanları oluşturarak kendi ihtiyaçları doğrultusunda kenti yaşanılır kılmaya çalışmaktadırlar. Son olarak, Türkiye'nin etkili bir göç politikasının olmayışı ve muğlaklıklar üzerinden geliştirdiği palyatif çözüm arayışları göçmenlerin yaşamını daha da zorlaştırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alkan, U. (2015) “Avrupa’da Refah Devleti ve Göç İlişkisi: Refah Şovenizmi Örneği”, **SBF Dergisi**, 70 (3), 751-768.
- Akpınar, T. (2009) **Türkiye’ye Yönelik Düzensiz Göçler ve Göçmenlerin İnşaat Sektöründe Enformel İstihdamı**, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ambrosini, M. (1999) “Travailler dans l'ombre: Les immigrés dans l'économie informelle”, **Revue Européenne des Migrations Internationales**, 15 (2), 95-121.
- Biner, Ö. (2016) **Türkiye’de Mültecilik**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Danış, D. (2016) “Konfeksiyon Sektöründe Küresel Bağlantılar: Göçmen İşçiler, Sendikalar ve Küresel Çalışma Örgütleri”, **Alternatif Politika**, V.8 (3), 562-586.
- Dedeoğlu, S. (2016) **Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine**, Ankara: Kalkınma Atölyesi.<http://www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/YOKSULLARIN%20REKABETI.pdf> (26.08.2019)
- Doğan, Y. (2017) “Trabzon’da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sorunları”, **Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 5, 11-29.
- Geyik Yıldırım, S. (2018) “Göç ve Afganlar : İstikrarlı Mülteciler”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, 4-2, 128-159.
- Eryurt, M.A. ve Koç, İ. (2017) “Konu, Kapsam ve Amaç”, **Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçlar**, Ankara: Hacettepe Nüfus Üniversitesi.http://www.hips.hacettepe.edu.tr/goc_arastirmalari/Afgan_2018.pdf (05.11.2019)
- Erol E. Vd., (2017) **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Emek Piyasasına Dahil Olma Süreçleri ve Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği**, İstanbul: Bireşik-İş Yayınları.
- İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, Ö.F. (2014) **Türkiye’nin International Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere**, İstanbul : MireKoç.<https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%C4%B1-Göç%CC%88c%CC%A7-Politikalar%C4%B1-1923-2023-.pdf> (14.06.2019)
- Kahraman, F. (2017) “Karanlıkta Kalanlar : Türkiye’de Bulunan Afganlı Mültecilerin Durumu”, **Currents Dabates in Sociology & Antropology**, 10, 2017,141-155.

- Kahya, Ö. ve Sallan Gül, S. (2017) “Türkiye’de Mültecilere Yönelik Yerleştirme Politikaları ve Uydu Kentler: Güvenlik Kısılacında Yaşamlar”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1385-1410.
- Kara, C. (2016) “Türkiye’de Yabancıların Çalışma Hakkı: Suriyelilerin İşgücü Piyasasındaki Durumu”, **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2 (2), 151-174.
- Massey, D. vd., (2014) “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi”, **Göç Dergisi**, 1 (1), 11-46.
- Mouthon, A. (2015) “Afgans de Turquie: Une prison a ciel ouvert”. <http://diploweb.com> (25.06.2019)
- Özatalay, C. (2006) “Elmanın Öteki Yarısı: Enformel Sektör İşçileri”, **Tes-İş Dergisi**, 57-62.
- Perouse, J.F. (2013) “La Turquie face aux Soubresauts migratoires dans un contexte de crise”, **Confluences Méditerranée**, 87-4, 85-93.
- Suter, B. (2013) **Asylum and migration in Turkey: An overview of Developments in the field 1990-2013**, Malmö: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare.
<https://www.mah.se/upload/Forskningscentrum/MIM/Publications/WPS%2013.3%20Brigitte%20Suter%20final.pdf> (12.07.2019)
- Tabak, F. (1999) “Dünya-Ekonomisi ve İnförmelleşme”, **Defter**, 11-31.
- Toksöz, G. vd., (2012) “Türkiye’ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları”, **IOM International Organization for Migration Raporu**, 9-112.
- Varol, Z. S. (2018) “Toplumsal Cinsiyet, Göç ve Sağlık”, **Toplum ve Hekim**, 33-4, 297-305.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,
<https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler> (15.08.2019)
- Uşakcity, (2012), <http://www.usakcity.com/gundem/kacak-130-afganli-usakta-konuk-olacak-h2400.html> (12.01.2019)
- Uşakcity, (2012), <http://www.usakcity.com/usak-gundemi/usak-ta-yasayan-afganli-multeciler-her-an-olebilir-h2417.html>. (12.01.2019)
- Evrensel (2018), <https://www.evrensel.net/haber/368693/usakta-300-kisilik-grup-suriyeli-multecilerin-evlerine-yurudu> (17.04.2019)
- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/publ/documents/publication/wcms_652001.pdf (18.05.2020)

